

Nr 1

Utlåtande i anledning av verkställd granskning av riksdagens ombudsmäns ämbetsförvaltning.

Jämlikt 42 § 2 mom. riksdagsordningen har första lagutskottet granskat riksdagens ombudsmäns ämbetsförvaltning under år 1969. För ändamålet har utskottet från ombudsmannaexpeditionen mottagit dels de diaries, som förts där nämnda år, dels protokoll över de av ombudsmännen under året verkställda inspektionerna, dels ock expeditionens registratur för samma år. Därjämte har ombudsmännen företrätt inför utskottet och lämnat vissa allmänna upplysningar och synpunkter, och har på särskild begäran handlingarna rörande vissa av ombudsmännen handlagda ärenden hållits utskottet till handa.

Över den numera fullbordade granskningen får utskottet härmed avgiva utlåtande.

I ämbetsberättelsen meddelas att justitieombudsmannen Hugo Henkow den 15 oktober avsåde sig uppdraget att vara justitieombudsman med verkan fr. o. m. den 3 november. I anledning härav övertog sistnämnda dag hovrättsrådet Gunnar Thyresson såsom äldste ställföreträdare med stöd av 98 § regeringsformen och 68 § riksdagsordningen det efter Henkows avgång lediga ombudsmannaämbetet för tiden till dess val av ny justitieombudsman förrättats.

Sådant val ägde rum den 5 november, varvid Thyresson utsågs till riksdagens ombudsman efter Henkow. Thyresson entledigades på egen begäran den 21 november 1969 av Kungl. Maj:t från sin hovrättsrådstjänst. Till ny ställföreträdare för riksdagens ombudsmän efter Thyresson valdes den 19 november kanslichefen vid riksdagens ombudsmannaexpedition Bertil Wennergren.

Sammanträde med riksdagens JO-delegation ägde rum den 11 december. Härvid lämnades redogörelser för årets petitaskrivelse, ställföreträdarnas tjänstgöring, spridningen av ämbetsberättelsen och formerna för utredning av JO-ärenden. I samråd med delegationen beslöts ny arbetsordning som i sakligt hänseende innebär endast ett fåtal ändringar av den tidigare arbetsordningen. Den väsentligaste ändringen består i en omfördelning av tillsynsuppgifterna mellan JO Lundvik och JO Thyresson av huvudsaklig innebörd att JO Lundvik övertager tillsynen över taxerings- och uppbördsväsendet, medan JO Thyresson svarar för tillsynen av — förutom försvarsväsendet — domstolar, åklagare och kriminalpolis även till de delar som tidigare sorterade under JO Lundvik.

Arbetsordningen är fogad som bilaga 1 till ämbetsberättelsen.

I fråga om ämbetsberättelsens spridning beslöts vidare i samråd med JO-dele-

gationen att särskilda utdrag ur berättelsen skall göras beträffande de partier som avhandlar försvaret, socialvården (inkl. barna- och nykterhetsvård) samt taxering och uppbörd. Till det utdrag som avser försvaret skulle fogas ett sakregister motsvarande det vilket tidigare funnits i MO:s ämbetsberättelser. Utdragen skulle distribueras till berörda myndigheter och eventuellt även till undervisningsanstalter.

Vad gäller personalorganisationen, ombudsmännens ledigheter samt ställföreträdarnas tjänstgöring hänvisas till en såsom bilaga 2 till ämbetsberättelsen fogad särskild redogörelse. Det kan nämnas att ställföreträdarna förutom vid ombudsmännens semestrar och sjukledigheter tagits i anspråk för dubbleringar sammanlagt 66 dagar.

Beträffande de under år 1969 anhängiga ärendena har i ämbetsberättelsen antecknats följande.

Balans från år 1968	577
Nya ärenden	
Administrativa ärenden	22
Remisser och andra skrivelser från myndigheter	5
Klagomål och andra framställningar från enskilda	2 708
Initiativärenden i anledning av inspektioner o. d.	344
Initiativärenden på grund av tidningsartiklar	49
Summa balanserade och nya ärenden	3 705
Härav avgjorda under år 1969	2 948
Balans 31.12.1969	757

Månadsvis översikt över ärendena:

	Nya	Avgjorda	Balans
Januari	301	253	625
Februari	257	216	666
Mars	311	253	724
April	252	227	749
Maj	266	268	747
Juni	284	242	789
Juli	233	282	740
Augusti	261	192	809
September	215	267	757
Oktober	254	315	696
November	217	201	712
December	277	232	757
	3 128	2 948	

Av ärendena i balans den 31 december 1969 var omkring 450 ärenden föremål för remissförfarande eller annan utredning, varför något över 300 ärenden var beroende på prövning, vilket ungefärligen motsvarar vad som kan avgöras under fem veckor.

1969 års ärendetal innebär en mycket kraftig ökning för klagörendenas del. Medan klagörendena ökade från 1967 till 1968 med omkring 10 procent ligger i årets tal för klagörenden — 2 708 — en ökning i jämförelse med motsvarande tal år 1968 — 2 120 — som uppgår till omkring 25 procent. Antalet initiativärenden har i gengäld minskat i jämförelse med år 1968 (från 494 till 393). Det går inte att påvisa någon speciell orsak till att klagörendena ökat så starkt. Ett visst samband torde dock råda mellan ökningen och den stora publicitet pressen ger JO:s verksamhet jämte det ökade intresset hos allmänheten för samhällsfrågor.

Enligt sammanställningarna över ärendena avgjordes under år 1969 sammanlagt 2 948 ärenden. Av dessa utgjordes 2 539 av klagörenden samt 384 av inspektions- och andra initiativärenden. Härtill kom 25 såsom administrativa ärenden diarieförda saker. De sistnämnda hänförde sig i 22 fall till personal- och organisationsfrågor m. m., medan 3 ärenden avsåg remisser från statsråd. Remisserna besvarades genom följande utlåtanden.

Samtliga ombudsmän

Över ämbetsansvarskommitténs principbetänkande »Ämbetsansvaret».

JO Bexelius

Över ett inom justitiedepartementet utarbetat förslag till förvaltningslag.

JO Lundvik

Över bisyssleutredningens betänkande »Offentliga tjänstemäns bisysslor».

Remissutlåtandena återges i det följande i ämbetsberättelsen.

Tablå över utgången i de under år 1969 hos riksdagens ombudsmän avgjorda klagoärendena

Sakområde	Avvisn. eller avgörande utan särskild utredning	Överlämnande enl. 9 § instr.	Avgjorda efter utredn. utan att fel funnits	Erinran el. annan kritik	Åtal eller disciplinär bestraffning	Framställning till Kungl. Maj:t	Summa ärenden
Domstolsväsendet	69	1	132	27			229
Åklagarväsendet	30	24	67	10			131
Polisväsendet; brottsutredning	55	14	82	7	1		159
Polisväsendet; övrigt	14	2	44	11	1		72
Kriminalvården	41	43	263	42	1		390
Försvärsväsendet	42	3	66	25	3	1	140
Barna- och ungdomsvården ..	23		74	16		1	114
Socialhjälp och åldringvård .	12		45	2			59
Nykterhets- och narkomanvård	3		15	4			22
Sjukvård	39	2	144	7			192
Allmän försäkring	10	4	30	6			50
Hälsovård m. m.	15	1	39	7			62
Byggnads- och vägärenden ..	7		49	7			63
Exekutionsväsendet	21	1	37	15			74
Kommunal självstyrelse	40	1	47	9	1		98
Övriga länsstyrelse- och kommunikationsärenden	29		69	17			115
Taxerings- och uppbördsväsendet	43	1	59	34			137
Utbildnings-, kultur-, kyrkofrågor m. m.	24	1	64	17			106
Jordbruksärenden	10	1	27	1			39
Handelsärenden	4		12				16
Inrikesärenden	6	1	20	7			34
Övriga förvaltningsärenden ..	13		26	1			40
Skrifter med oklara yrkanden	43						43
Frågor utanför kompetensområdet	154						154
Summa ärenden	747	100	1 411	272	7	2	2 539

Tablå över utgången i de under år 1969 hos riksdagens ombudsmän avgjorda inspektions- och övriga initiativärendena

Sakområde	Avgjorda efter utredn. utan slutlig anledning till kritik	Erinran el. annan kritik	Åtal eller disciplinär bestraffning	Framställn. till Kungl. Maj:t	Summa ärenden
Domstolsväsendet	12	31		2	45
Åklagarväsendet	2	7			9
Polisväsendet	4	8			12
Kriminalvården	21	3			24
Försvarsväsendet	23	61		1	85
Barna- och ungdomsvården ..	5	14			19
Nykterhets- och narkomanvård	2	11		1	14
Sjukvård	1	4			5
Hälsovård m. m.	1	2			3
Exekutionsväsendet	4	2			6
Kommunal självstyrelse	4	2			6
Övriga länsstyrelse- och kommunikationsärenden	6	4		1	11
Taxerings- och uppbördsväsendet	20	98			118
Övriga förvaltningsärenden ..	11	16			27
Summa ärenden	116	263		5	384

Framställningarna till Kungl. Maj:t har avsett:

- 1) Militära haveriutredningar och viss ändring i luftfartslagen;
- 2) Behovet av föreskrifter rörande fartygsägares skyldigheter och myndighets rätt och plikt att ingripa med avseende på vrak;
- 3) Ändrade föreskrifter rörande disposition av anslagsposten Särskild hjälpverksamhet till förmån för de värnpliktiga och deras familjer;
- 4) Rätt för vårdnadshavare för underårig till ersättning för inställelse i brottmål mot den underårige;
- 5) Vidgad behörighet för tingsnotarieaspirant;
- 6) Ersättning av allmänna medel till barn som lidit förlust genom barnavårdsmans underlåtenhet att bevaka barnets rätt till barnpension; samt
- 7) Meddelande av föreskrifter om användande av civil klädsel och bilar utan polisbeteckning vid polisens handräckningsuppdrag inom nykterhetsvårdens, barnavårdens och mentalsjukvårdens områden.

De under år 1969 beslutade åtalerna har riktats mot

- 1) en rådman för underlåtenhet att förordna om omedelbar frigivning av häktad m. m.;

- 2) en polismästare för otillbörligt uttalande om underordnad;
- 3) kommunalnämndsordförande, kommunalkamrerare och kommunalassistent för lämnande av oriktiga och vilseledande uppgifter om allmän handling;
- 4) en värnpliktig sergeant för bristfälligheter i säkerhetshänseende vid skjutövning;
- 5) en kriminalassistent för att denne överskridit sin befogenhet genom att omhändertaga och insätta demonstrant i arrest m. m.;
- 6) en häradshövding för dröjsmål med färdigställande av domar m. m.; samt
- 7) en tingsdomare för otillbörligt uppträdande mot underlydande.

Åtgärderna för disciplinär bestraffning har avsett

- 1) en rustmästare angående oskickligt beteende och missfirmelse mot krigsman; samt
- 2) en t. f. styresman för en fångvårdsanstalt angående underlåtenhet att mottaga person som efter kallelse inställt sig för att avtjäna straff.

Bestraffningsbeslutet vann i fallet 1) laga kraft den 19 december 1969. Redogörelse för åtgärden inflyter i 1971 års ämbetsberättelse. Detsamma gäller domen i det i 1969 års ämbetsberättelse antecknade åtalsärendet 5), vilken vann laga kraft den 29 december 1969.

Den möjlighet 9 § instruktionen för riksdagens ombudsmän ger att överlämna klagomål till annan myndighet för prövning och avgörande har som framgår av tablån utnyttjas i 100 ärenden. Av dessa har 45 ärenden överlämnats till kriminalvårdsstyrelsen, 2 ärenden till socialstyrelsen, 9 ärenden till riksåklagaren, 28 ärenden till åklagare, 6 ärenden till länsstyrelse, 4 ärenden till polischef, 4 ärenden till riksförsäkringsverket, 1 ärende till chefen för armén och 1 ärende till Sveriges Advokatsamfunds styrelse.

I anslutning till tablån över initiativärenden kan också antecknas följande beträffande vilka myndigheter som inspekterats under år 1969.

JO Bexelius har under år 1969 inspekterat

barnvårdsnämnden i Stockholm,
barnvårds- och nykterhetsnämnderna i Karlstad,
socialbyrån i Södertälje,
fångvårdsanstalterna i Kumla och Tillberga samt
Mariebergs sjukhus i Kristinehamn.

JO Henkow har under år 1969 inspekterat

Livgardesskvadronen och Stockholms stabskompani,
Roslagens flygkår,
Uppsala samt Västerås försvarsområden,
Upplands signalregemente med signaltruppernas kadett- och aspirantskola samt
arméns stabs- och sambandsskola,

Upplands flygflottilj,
flygvapnets krigsskola,
arméns underofficersskola,
Bodens samt Jokkmokks försvarsområden,
Kiruna försvarsområde och arméns jägarskola,
Luleå luftvärnskår,
Bodens ingenjörkår,
arméns helikopterskola,
Norrbottnens flygflottilj,
Kronobergs regemente,
Kalmar flygflottilj,
Älvsborgs försvarsområde,
Bohusläns regemente,
Gullmarns örlogsdepå och första röjdykardivisionen,
Skaraborgs flygflottilj,
Gotlands militärkommando,
Gotlands regemente,
Gotlands artillerikår med Gotlands luftvärnsbataljon,
Gotlands kustartilleriförsvar med Gotlands kustartillerikår,
Bråvalla flygflottiljs detachment på Gotland,
Bodens och Gällivare domsagor,
rådhusrätterna i Luleå och Växjö,
länsåklagarmyndigheten i Norrbottens län,
åklagarmyndigheterna i Luleå, Bodens, Gällivare, Kiruna och Växjö åklagardistrikt,
polismyndigheterna i Luleå, Bodens, Gällivare och Kiruna polisdistrikt,
länsstyrelserna i Södermanlands, Norrbottens, Kronobergs och Gotlands län,
överförmyndarna i Luleå norra och södra distrikt, samt
lokala skattemyndigheterna i Täby, Danderyds, Luleå, Bodens, Gällivare, Kiruna,
Växjö, Uddevalla, Munkedals, Trollhättans och Visby fögderier.

JO Lundvik har under år 1969 inspekterat

skolöverstyrelsen,
centrala studiehjälpnämnden,
Stockholms rådhusrätt (administrativa avdelningen samt första avdelningen),
Österbygdens vattendomstol,
länsåklagarmyndigheten i Västmanlands län,
polismyndigheten i Västerås distrikt,
fångvårdsanstalten och allmänna häktet i Västerås,
övervakningsnämnden i Västerås,
statens skyddskonsulent i Västerås distrikt,

länsstyrelsen i Västmanlands län samt lantbruksnämnden, länsbostadsnämnden, länsnykterhetsnämnden, länsarbetsnämnden, skogsvårdsstyrelsen, vägförvaltningen, länsarkitekten, länskolnämnden och överlantmätaren i nämnda län, distriktslantmätaren i Västerås distrikt, kronofogdemyndigheten i Västerås distrikt, hyresnämnden för Södermanlands och Västmanlands län, domkapitlet och stiftsnämnden i Västerås stift samt länsarbetsnämnden i Stockholms län (i vissa hänseenden).

Ställföreträdande JO Thyresson har under år 1969 inspekterat

övervakningsnämnden i Örebro,
skyddskonsulenten i Örebro distrikt,

Stockholms rådhusrätt (andra, femte, åttonde, nionde, tionde, elfte E, sextonde, adertonde, tjugonde, tjugoundra och tjugofjärde avdelningarna) samt Västernärkes domsaga.

I vissa fall har ombudsmännen vid sina inspektionsresor jämväl besökt myndigheter, vars tillsyn ankommit på annan ombudsman än den inspekterande.

Vid inspektionerna av truppförband och andra militära enheter har uppmärksamhet i likhet med tidigare år särskilt ägnats rättsvården, beskaffenheten av förläggnings- och fritidlokaler för de värnpliktiga, mathållningen och personalvården. Besök har avlagts på militärhäktena. Granskningen av de judiciella handlingarna har omfattat disciplinmålsprotokoll, tillrättavisningsförteckningar och andra handlingar som har avseende å den militära straff- och processlagstiftningen samt därtill anknytande föreskrifter. De värnpliktiga ledamöterna i förbandsnämnderna har beretts tillfälle att framföra synpunkter varjämte upplysningar inhämtats från personalvårdskonsulenter och -assistenter.

Granskningen av försvarets arrestantkort har under år 1969 omfattat sammanlagt omkring 2 800 kort. Den har givit upphov till 5 särskilda initiativärenden.

Ämbetsberättelsen innehåller en redogörelse för ärenden av mera allmänt intresse. I särskilda vid berättelsen fogade bilagor har upptagits *dels* arbetsordningen för riksdagens ombudsmannaexpedition (bil. 1), *dels* en redogörelse för justitieombudsmännens och deras ställföreträdares tjänstgöring samt för personalorganisationen (bil. 2), *dels* en förteckning över ärenden, som varit anhängiga hos Kungl. Maj:t under år 1969 genom skrivelser från justitie- och militieombudsmännen före den 1 januari 1969 (bil. 3), *dels* ett sakregister till 1969 och 1970 års ämbetsberättelser (bil. 4) och *dels* en kortfattad redogörelse på engelska för innehållet i ämbetsberättelsen m. m. (bil. 5).

Utskottet

Vid den granskning av riksdagens ombudsmäns ämbetsförvaltning, som utskottet grundlagsenligt förehaft, har icke någon anledning till anmärkning förekommit, vilket utskottet härmed för riksdagen

anmäler.

Stockholm den 3 februari 1970

På första lagutskottets vägnar:

ERIK ALEXANDERSON

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herrar Alexanderson (fp), Erik Svedberg (s), fröken Mattson (s), herrar Schött (m), Svanström (cp), Sörenson (fp), Larfors (s) och Helge Karlsson (s);

från andra kammaren: fru Löfqvist (s), fröken Bergegren (s), herrar Dockered (cp), Wiklund i Stockholm (fp), fru Kristensson (m), herrar Jönsson i Malmö (s), Börjesson i Falköping (cp) och Björk i Påarp (s).